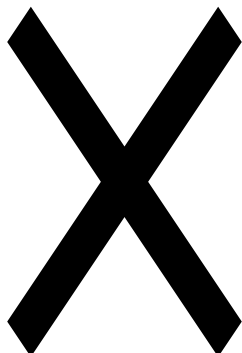

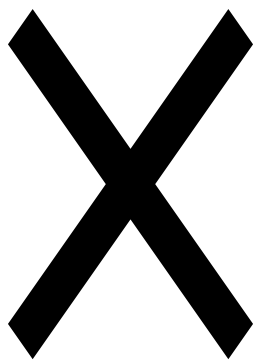
TRADITII ȘI OBICEIURI ÎN LUNA MARTIE

Luna martie, începutul primăverii, este capricioasă, amintindu-și adesea de frigul iernii, de aceea probabil a dat naștere la numeroase legende. Una dintre cele mai frumoase și răspândite este aceea a Babei Dochia. Legenda aceasta circulă în diferite variante în tot sud-estul Europei (Bulgaria, Serbia, Albania; și Grecia antică avea o legendă asemănătoare despre Niobe).

Numele de Dochia s-ar putea să provină de la cuvântul mucenică Evdochia, care este sărbătorită pe 1 martie, după cum enunța B. P. Hasdeu în Etymologicum Magnum, preluată probabil din calendarul bizantin care o sărbătorește la 1 martie pe martira Evdochia. O altă ipoteză este că numele ar proveni de la Dakia, fiica lui Decebal urmărită până în Muntele Ceahlău de împăratul Traian, care se îndrăgostise de ea, menționată de Gh. Asachi, într-un poem lirico-epic. Legenda toponimică se referă la o păstorită bătrână care-și păștea turma de oi sub munte, împreună cu alte păstorite. Într-un an, punându-și nouă cojoace, ea a vrut să plece, de 1 martie, la munte cu oițele. Celelalte au sfătuit-o să nu se hazardeze, că nu a venit încă primăvara, să aștepte să treacă luna martie care se știa că este năbădăioasă, dar ea, declarând că nu-i pasă de moarte, a pornit singură la drum. Ofensată că nu este luată în seamă, luna martie a vrut să o pedepsească, așa că, după ce timp de nouă zile a încălzit vremea, baba renunțând în fiecare zi la câte un cojoc, Martie a schimbat brusc vremea dând un pui de ger timp de trei zile, biata babă transformându-se în stană împreună cu oițele ei. Stânca aceasta cu bolovanii în jurul său a fost menționată, după cum am spus mai sus, de Gh. Asachi.

Mai cu seamă prin Bucovina și Moldova, circulă numeroase legende cu acest personaj. Într-una dintre ele, culeasă de Elena Niculiță-Voronca, se povestește că Baba-Dochia era o soacră rea și arțăgoasă. În luna martie și-a trimis nora la pădure să-i aducă fragi. Cum mergea ea plângând și gândindu-se cum va scăpa de năpasta ce dăduse pe capul ei, vede un foc lângă care stăteau doi bătrâni, aceștia erau Dumnezeu și Sfântul Petru, că pe vremurile acelea ei veneau adesea pe pământ. Întrebată de ce plânge, tânăra le povestește necazul ei. Dumnezeu o îndeamnă să țină poala și să închidă ochii, și-i aruncă o lopată de jeratic, poruncindu-i să nu se uite ce i-a dat până nu ajunge acasă. Când desface poala în fața soacrei, constată că erau fragi. Convinsă că a venit primăvara, baba și-a pus douăsprezece cojoace și a pornit cu oițele ei la munte. Dumnezeu, după câte o zi friguroasă, dădea una caldă și, încet încet, baba a rămas fără nici un cojoc și, când a dat gerul, nu a mai avut ce pune pe ea și a înghețat.

Sim. Fl. Marian, în Sărbătorile la Români, redă o serie de variante ale acestei legende culese de prin Bucovina și Muntenia. În unele, soacra cea rea își trimite nora să spele niște lână neagră până o va albi și, ajutată de Dumnezeu, sau de un înger, sau de un flăcău, ea ori albește lâna, ori se întoarce cu ea tot neagră, dar aduce un buchetel de flori de primăvară, brebenei, micșunele și altele care o conving pe babă că a venit primăvara. Există, de asemenea, și un colind vânătoresc în care Ana Dochia este o ciută care face parte dintr-o ciurdă urmărită să fie vânată de Traian Voinicul. Întrebată de celelalte ciute de ce nu paște și stă doar de strajă, ea le grăiește de pericolul care le paște: Că Traian Voinicul/Bun cal hrănește/ Bun cal și-un ogar/Și-un vânăt șoimel/Joi de dimineață/La vânat să-mi iasă/ Lacul să-l vâneze?!/Peste noi c-o da, și-n goană ne-o lua,/Și de ne-o goni/Pân'la Lacul Roșu,/ Roșu n-a mai fost/Și acum s-o face,/ De sânge de ciută,(...) și, în cele din urmă, din toată ciurda rămâne doar ea transformată în stană de piatră. În legătură cu originea legendei au fost emise mai multe ipoteze. Una, a lui Lazăr Șăinenu, se referă la originea ei greacă datorită „asemănării frapante cu legenda Niobei”, alta, aparținând lui B. P. Hadeu, la originea ei tracă și o a treia la originea ei probabil creștin bizantină. După clasificarea făcută de Romulus Vulcănescu (Mitologie română), există și o legendă meteorologică în paralel cu legenda Babei Dochia, superstițiile și datinile care se referă la zilele babelor (1-9 martie) care scot la iveală alte aspecte mitice: Baba Dochia, ca semidivinitate meteorologică, reflectă nestatornicia timpului în trecerea lui de la iarnă la primăvară și posibilitatea de a prevesti această nestatornicie pentru restul anului. Așadar, aceste zile au caracter de oracol prevăzând soarta roadelor pământului de peste an, destinul oamenilor, caracterul uman. Din cortegiul divin al Babei Dochia fac parte și nouă Moși, un cortegiu divin al unui zeu moș confundat cu Sfântul Cer sau Dumnezeu sau Sânt Ilie. Acești moși urmează, în timp, după babe, dar sunt mai buni, mai domoli, mai puțin capricioși decât babele.

Prin unele locuri, Dochia are 12 zile și pe alocuri chiar 24. Oricum, primăvara debutează cu 40 de zile urâte, în afară de zilele babelor mai sunt și zilele sturzului, ale mierlei, ale cocostârcilor (când vin), ale mieilor (când se nasc) ș.a., după cum ne informează Elena Niculiță-Voronca în Datinile și credințele poporului român. Chiar și în zilele noastre, fetele și femeile își aleg o zi de babă și se zice că așa cum este ziua respectivă este și femeia care și-a ales-o.

O altă tradiție din luna martie este mărtișorul. Iată ce scrie Elena Niculiță-Voronca despre acest obicei: „În ziua de Dochia se face mărtișor, un fir de mătasă sau lână roșă, împletucit cu alt fir alb, care apoi se pune la gât, pentru ca purtătoarea să fie rumenă și albă peste an.

Se poartă până-n ziua de Sf. Gheorghe, și atunci îl pune pe un trandafir sau pe o creangă de cires înflorit”. Pe vremuri, prin Bucovina, după ce o purtau, o păstrau zicând că e bună de deochi și se spălau cu ea. Prin Botoșani se crede că zilele de 1, 11 și 21 ale lui Martie sunt zile rele, omul trebuie să se ferească de ele, să nu înceapă nimic. Tot în luna Martie, în data de 9, sunt mucenicii, sărbătorirea celor 40 de mucenici din Sevastia (Chirion, Candid, Domnos, Isihie, Ieraclie, Smarald,

Valent, Vivian, Evnichie, Claudie, Prisc, Teodul, Eutichie, Ioan, Xantie, Ilian, Sisinie, Aghie, Aetie, Flavie, Acachie, Ecdit, Lisimah, Alexandru, Ilie, Leontie, Gorgonie, Teofil, Dometian, Gale, Anataie, Chiril, Macherdon, Nicolae, Valerie, Filoctimon, Severian, Hudion, Meliton și Aglaie) torturați pe vremea împăratului Liciniu (308-324), mare prigonitor al creștinilor. Cei 40 de ostași viteji, din Capadocia, fiind creștini, au refuzat să aducă jertfe idolilor. Pe un ger cumplit au fost forțați să intre în apa înghețată, fiind păziți. Se zice că slujitorii imperiali puși să-i lapideze nu reușeau decât să arunce cu pietre unii asupra altora.

Unul dintre cei 40, care a vrut să fugă la bazinul cu apă caldă, a murit îndată ce a pus piciorul pe marginea băii. Pazănicul temniței, martor la toate acestea, a povestit că a văzut o lumină ca soarele pogorând asupra mucenicilor, care a topit gheața și a încălzit apa. Văzând toate acestea, și-a scos hainele și s-a aruncat și el în apă strigând: „Și eu sunt creștin”. A doua zi, când a venit împăratul și i-a văzut în viață, a poruncit să li se zdrobească gleznele și să fie arși, iar cenușa să fie aruncată într-un lac. După trei zile, sfinții s-au arătat episcopului cetății și l-au rugat să-i scoată din râu. Episcopul a venit noaptea și oasele străluceau în apă ca stelele. Astfel au fost îngropați mucenicii într-un loc sfințit. În amintirea lor, de 9 martie se fac niște covrigei sau opturi din cocă, se fierb și se îndulcesc, servindu-se cu nucă pisată. Prin Moldova, colacii se coc în cuptor și se servesc unși cu miere și presărați cu nucă.

Iată câteva din tradițiile și obiceiurile legate de această zi, de prin Moldova și Bucovina, consemnate de Elena Niculiță-Voronca, în cartea mai sus citată:

- De e frig în acea dimineață, de e cât de puțin înghețat, e anul mănós.
- Vorba spune că de 40 de Sfinți se beau 40 de pahare de vin, se mănâncă 40 de găluște, 40 de plăcinte și se dau de pomană 40 de colăcei.
- În Ilișești, în ziua aceasta se fac focuri prin grădini, nu de Sf. Alexi, nici de Paști. Tot astfel și în Ardeal, fac focuri de paie și oamenii sar peste foc, să nu-i mănânce purecii.
- Pe 25 martie (Buna-Vestire), Balgoviștenie, cum i se zice în popor, învie toată musca și iarba atunci începe a crește, pentru că pământul atunci e blagoslovit.

Sim. Fl. Marian zice că, după credința românilor de pretutindeni, de Blagoviștenie se dezleagă limba tuturor păsărilor cântătoare și mai cu seamă a cucului, care toată iarna a fost uliu. Tot el amintește de superstiția că atunci când aude cucul cântând pentru prima dată, omul trebuie să aibă bani în pungă, să nu fie flămând și nici supărat, că tot anul va fi așa. Cucul cântă, cică, de la Buna-Vestire până la Sânziene, după alții până la Sân-Petru, iar atunci se îneacă cu orz și, nemaiputând cânta, se prefăce iar în uliu până în ziua de Buna-Vestire viitoare.

Când aud cucul cântând pentru prima oară, oamenii obișnuiesc să-l întrebe: Cucule,/Puiucule!/ Câți ani îmi vei dărui/ Până ce eu voi muri? Și de câte ori cântă cucul, atâția ani vei trăi. „Blagovișteniele țin tot anul, și anume, dacă în ziua de Blagoviștenie va fi frumos, are să fie anul bun; dacă până la amiază va ploua și apoi va fi frumos, are să fie toamna lungă, și se vor pute strânge pânele, dar de va fi ploaie și soare amestecat, nu-i anul bun, numai dacă de dimineață până sara e tot una frumos, atunci anul acela e mănós, au să fie toate pânele și de toate poamele” (Elena Niculiță-Voronca).

BEATRICE KISELEFF